

Srp ja V. 4. aug. 1978

Luule lummab mõnikord sama joovastavalt nagu armastuski. Nädalad, mis ma veetsin 1924. aasta varasuvel Reigi pastoraadis Hiiu maal, olid päikesepaistelised, kuid kõlekülmad — suvi puhkes alles jaanipäeval — siiski olid nad pilgeni täis sõnulsetamatut hurma. Minu kambri aknad avanesid vanasse aeda, kus õitsesid sammaldunud õuna- ja kirsipuud. Tõusin õõsiti, et vaadata nende heledat kuma ja sinetavaid meelespealilli puujuurtel. Küllap oli aed õitsenud juba kolmsada aastat tagasi ka Catharina Wyckenile. Tajusin tema juuresolekut, otseku oleks ta hiilnud mu hinge sellest öökastestest aiaast. Ma poleks kohkunud, poleks võpatanudki, näinuksin kas või ilmsi õunapuud varistavat oma valgeid õisi üle tema armuhaige pea.

Reigi pastor oli tollal Gottlieb Meeri, leebe, tasane mees. Vaese maapoisist üliõpilasena oli ta Tartus õppides sattunud kõstle kolme saksavana-tiudruku juurde, kes hoolitsetid emalikult tema maise käekäigu eest, laenates vajaduse korral isegi raha. Meeri õpingud aga kulgesid tasapisi. Pärast lõpuksamite sooritamist oli ta lähemal juba neljakümnele kui kolmekümnele. Ta ei üritanudki pääseda paremate lihapottide juurde ja rahuldus algusest peale väikeste, kõrvaliste kogudustega. Kõigepealt oli ta mõne aasta pastoriks Muhu saarel ja siirdus sealt Reiki.

Gottlieb Meeri nais noorima oma Tartu hooldajataridest — kas tänuhõltsusest, raske otsustada — ja sai kaks teist kaubapealiseks. Truult saatsid nad oma õde Tartust Muhusse ja Muhust Reiki, kuuludes otseku kui veimevakka. Vanem neist oli pehme ja täidlane, tema hooleks olid majapidamine ja teenijad, teine, pikk ja kondine nagu proua Meerigi, hoolitses aia eest. Proua Meeri, Frau Pastorin, aitas oma meest kantseleitöös ja käis koos temaga haigete juures. Kui me kohtusime, oli ta arvata-vasti pisut üle seitsmekümne. Tema ja Gottlieb Meeri vanusevahe oli kuusteist aastat.

AINO KALLAS

REIGI ÕPETAJA JÄLIL

Kõik kolm eakat õde tegid kõik, mis nende võimuses, et hellitada seda ainukest ja ühist meest. Nende hoolitsus oli liigutav ja väsimatu. Kõik paremad palad hoiti temale, tema kirikuriideid pesti ja triigiti võidu. Kui ta kirjutas töötoas jultust, oli kogu pastoraat hiirvaikne.

Proua Meeri oli omal ajal toonud oma mehele suure ohvri. Meailmasõja ajal, kui vene ametnikud süüdistasid saarte saksa pastoreid spionaazis, veeti ka Gottlieb Meeri Peterburgi, Peeter-Pauli kindlusesse. Proua Meeri anus vangistajaid põlvili, aga kui see ei aidanud, teatas ta vapralt, et läheb türmi koos oma mehega. Saatva ohvitseri nõusolek tähendas erilist armulikkust ja proua Meeri viidigi koos mehega. Peterburis lahutati nad siiski ja proua pidi neli nädalat veetma naistevanglas, kus suurem osa, nagu ta häbelikult jutustas, oli... jah, ma vist mõistsin, hoopis õnnetud naised, otse pordumajadest toodud. Algul ta võõrastas neid, kuid nad osutasid sõbralikeks ja abivalmiteks ja jagasid oma toitu temaga. Ta tuletas siis alandlikult meelde, kuidas meie Issand oli õelnud maa peal viibides: «Kes teie seast patuta on, see visaku esimesena kivi!»

Hullemini kui nälg vaevas proua Meeri tuhtuse puudumine. Tema riided kubitsid väikestest hallidest loomakes-test, jah, ta ei võta just kergesti seda sõna suhu — täidest!

Aeg möödus. Jalutasin Catharina Wyckenit vana rohtaia rohtunud teil. Üks kolmest õest pidas alati oma kohuseks tulla veetma mu aega. Kuulasin edasi-tagasi jalutades poo-

le kõrvaga väikesi süütuid kuulujutte koguduse rahvast ja teenijaskonnast või tegin näo, nagu kuulaksin, sest kogu aeg kõndis nähtamatuna mu kõrval üks linnusilmne hirmunud olend, kelle ilu varjasid ainult jämedad kodukootud riided ega kaunistanud ainuski helmes valget kaela, mis kord pidi katkema timuka mõõgalöögist.

Oh, Catharina Wycken, mu kauge õeke...

Otseku koju tagasipöörduva kadunud poja auks oli minu saabumise puhul pastoraatide igivana kombe kohaselt tapetud vasikas. Ei tea, kas olid Reigi pastoraadi sahvrid nii puudulikud või meie söögiisu halb: vasikat tundus jätkuvat lõpmatuseni — nagu õli Sarepta lese kannus. Sain maitsta seda kiriklikku vasikat kõikides mõeldavates vormides, küpsetatult, keedetult ja supilihana, kuni ühel päeval märkas koguni hajameelne, muule mõtleval õpetajahärragi, et see ei kõlvanud enam laualetoomiseks ja protesteeris leebelt.

Õpetajamaja klaasrõdul võtsin vastu asjatundjaid, keda Meeri oli minu jaoks kohale kutsunud kogu kihelkonnast: soovisin saada üksikasjalikke teateid Reigi randade hülgepiügist ja kalastusest. Ise olin ühel õhtul näinud imelist pilti, kuidas toosetuled virvaleekidena süttisid ja kustusid laheveel.

Tuli ka vana metsavaht Espenberg, väikesekasvuline, käbe taat, kelle üks silmalaug oli halvatud, nii et kaval ja tark silm piilus selle alt kuidagi vargsi.

Jõudsime Espenbergiga vaevalt alustada, tema teadmiste varasalt tundus ammendamatu. Järgmisel korral läksin juba tema juurde — veini-

pudel kotti peidetud! Olin saanud teada tema salapatust ega kõhelnud seda enda kasuks kasutamast nagu ka paljud rahvaluulekogujad enne mind.

Mida kõike oleksin teinud, et saada sinu kahvatusse varjusse eluhõngu, Catharina Wycken!

Käisin Espenbergi-taadi juures mitmel õhtupoolikul. Ma ei tunne kirikirja, kuid märkisin tema kõnelemise ajal üles põhiasjad ja täiendasin neid samal õhtul mälu järgi. Rääkta all rippus hülgenaht ja lesis veelinnu kujutis. Peremehe elav, kuid igati asjalik jutustus luigejahist Ninajal, Reigi lähel, sai mu ettekujutuses kohe otseku tiivad. Jäapan-kadest ehitatud onnis arvasin nägevat Reigi õpetaja piinatud varju sihtimas luuke, kelle kustuvast silmast jälgis teda Catharina Wycken hing.

Meie viimasel kohtumisel kinkis Espenberg mulle kõvera hülgeküüne, mida tahtsin säilitada amuletina, kuid kahjuks kaotasin selle.

Pühapäeviti pidasin oma kohtustuseks minna kirikusse kuulama Meeri, sest õksed näisid seda ootavat. Nagu olin arvanudki, oli ta halb juttustaja kogu oma hardusele vaatamata. Kirikuseintel toretse-sid Ungern-Sternbergide, vabahärrade ja krahvide vapid,

sirgete seljatugedega kitsastes pinkides istusid ümberkaudsed kalamehed ja nende naidevägi. Ikka samuti nagu Paul Lempeliuse ajal, nimetatud ka Lempelensis, tõusis kirikuvõlvide poole maakoguduse veniv laul. Sellas kirvikirikus ei olnud ta siiski jutlustanud, see oli ehitatud hoopis hiljem Hiu Ungru, rannaröövi, pattude lepituseks.

Kui ma lahkusin, viis Reigi õpetaja Gottlieb Meeri mind oma hobustega päris Kärldla alevikku. Sõitsime teel mööda Ristimäest. Jutt räägib, et siin juhtusid kaugetel aegadel vastakuti kaks pulmarongi. Kumbki ei tahtnud heaga taganeda, et teisele teed anda. Lõpuks sündis taplus, kui kumbagi pulmarongi saatvad mehed paljastasid oma mõõgad.

Uhest pulmarongist langes peigmees, teisest pruut. Jutt lõpeb siiski hoopis vähem mu-relikult, sest ellujäänud peigvaidetakse olevat läinud laulatusel peigmehe kaotanud mõrsjaga.

Aga sellest ajast alates on iga esimest korda mööduv inimene torganud risti selle künka peenese liiva. Lugesin seal oma kuuskümmend risti, suuri ja väikesi.

Tõusin minagi Reigi õpetaja kaarikust ja panin Ristimäele kaks murtud okstest risti, ühe Jonas Kempele, teise Catharina Wyckenile, kahele oma armastuse läbi karistatule, keda timukas hõkkas Tallinnas sel kuuendamal külmakuu pdeval anno 1641, nende Suure Armastuse pärast.

MÄRKUS. Avaldatud materjal iseloomustab toimetuse arvates mitte niivõrd «Reigi õpetaja» loomislooga seotud tahke, vaid suuremal määral ikkaagi Aino Kalda isikust ennast.

Folkloristide ekspeditsioon

● 18.—25. juulini k. a. kogusid Keele ja Kirjanduse Instituudi folkloristid R. Mirov ja E. Viluaja ning murdeuurija A. Kask rahvaluule- ja keelematerjali Kohtla-Järve rajoonis endise Lüganuse kihelkonna alal. Esmakordselt tõttasid ekspeditsiooni koosseisus Tallinna Pedagoogilise Instituudi kultuuriteaduskonna üliõpilased (V. Valdper, M. Solovjova ja M. Lõhmus), kel on

eriettevalmistust tantsude kogumiseks. Laekus hulk huvitavaid variante mõõdunud sajandi lõpu- ja selle sajandi alguskümnete populaarsetest rahva- ja rahvalikest tantsudest, nagu poika, oirapolka, papiljonipolka, aissa, reinlender, padespann, vengerka, krakovjakk, karobuska jt., koos vastava muusika heliindistustega.